

• راه‌های اصلاح اخلاق اجتماعی
در تبیین بیانیه گام دوم

احمد حسین شریفی

www.ketab.ir

- سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
- شریفی، احمدحسین، ۱۳۴۹ -
راه‌های اصلاح اخلاق اجتماعی در تبیین بیانیۀ گام دوم/ احمدحسین شریفی.
- مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
- تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۴۰۰.
۱۲۴ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
۳۳۹-۳۳۹-۴۵۲-۶۰۰-۹۷۸
- وضعیت فهرست نویسی
یادداشت
موضوع
- فیبا
کتابنامه: ص. [۱۳۷] - ۱۴۴: همچنین به صورت زیرنویس.
خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - دیدگاه درباره اخلاق اسلامی
- موضوع
موضوع
- Khamene'i, Ali Leader of IRI. 1939 -- Views on Islamic ethics
خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - دیدگاه درباره اخلاق اجتماعی
- موضوع
موضوع
موضوع
- Khamene'i, Ali, Leader of IRI -- Views on social ethics
اخلاق اجتماعی -- جنبه های مذهبی -- اسلام
Social ethics -- Religious aspects -- Islam
Social ethics -- Hadiths
اخلاق اجتماعی -- احادیث
پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
Research Center for Culture, Art and Communication
- ردۀ بندی کنگره
ردۀ بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا
- DSR ۱۶۸۲
۹۵۵/۰۸۲۲
۴۶۱۲۲۸

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
عنوان: راه‌های اصلاح اخلاق اجتماعی در تبیین بیانیۀ گام دوم

نویسنده: احمدحسین شریفی

ویراستار: گلاره مرادی

طرح جلد: آتیه سانی

صفحه‌آر: مهتاب خاکپان

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۴۰۰

شمارگان: ۹۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰ هزار تومان

شابک: ۳۳۹-۳۳۹-۴۵۲-۶۰۰-۹۷۸

این اثر با همکاری معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به ثمر رسیده است.
همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پاییز تراز میدان ولی عصر (عج)، خیابان دمشق، شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۲ - ۱۴۱۵۵. تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳. دورنگار: ۸۸۸۹۳۰۷۶. Email: uashn@rica.ac.ir

فهرست مطالب

۳.....	دیباچه
۷.....	مقدمه
۱۱.....	عناصر اصلی بیانیه گام دوم
۱۱.....	یک) نکات مقدماتی
۱۳.....	دو) برکات بزرگ انقلاب اسلامی
۱۵.....	سه) ظرفیت‌های مادی و معنوی کشور
۱۶.....	چهار) توصیه‌های هفت گانه برای گام دوم
۱۶.....	جایگاه اخلاق در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی
۱۸.....	یک) اخلاق روح حاکم بر توصیه‌های هفت گانه
۱۹.....	دو) فراوانی استفاده از واژه اخلاق و معنویت در بیانیه
۲۰.....	چهار) نگاه جهانی به اخلاق و معنویت
۲۱.....	پنج) انقلاب اسلامی به عنوان آغازگر عصر معنویت
۲۳.....	شش) اهمیت اخلاق در زندگی فردی و اجتماعی
۲۴.....	هفت) فرمان جهاد اخلاق گستری
۲۴.....	«اخلاق مجاهدانه» و «مجاهدت اخلاقی» در بیانیه گام دوم
۲۵.....	چندلایه‌ای بودن مفاهیم دینی
۲۷.....	گستره مفهومی «جهاد»
۳۰.....	جایگاه جهاد در بیانیه گام دوم
۳۲.....	یک) علم و پژوهش

مقدمه

یک. بحث از راه‌های اصلاح اخلاق از مهم‌ترین دغدغه‌های اخلاق‌پژوهان بوده است. در عموم آثار اخلاقی پیشینیان، شناخت فضایل و رذایل و چگونگی تخلیق به خوبی‌ها و زدودن بدی‌ها در رسالت و کارکرد مهم دانش اخلاق معرفی شده است. پیشینیان غالباً دو راهکار عمده برای اصلاح اخلاق بیان می‌کردند: راهکار علمی و راه‌حل عملی. در بعد علمی، بر شناخت فضایل و رذایل و آگاهی از آثار دنیوی و اخروی آنها تأکید می‌کردند و در بعد عملی نیز بر تقویت عزم و اراده معطوف به عمل به اخلاقیات اصرار داشتند.

دو. بیشتر اخلاق‌پژوهان سنتی، متأثر از تلقی ارسطویی و یونانی، اخلاق را ناظر به حوزه فردی و صفات و ملکات نفسانی می‌دانستند. به همین دلیل، با جست‌وجو در کتاب‌های اخلاقی پیشینیان نکات بسیار اندکی درباره روش‌های نهاده‌ساز اخلاقیات در زیست اجتماعی می‌توان به دست آورد. هرچند بررسی و تحلیل تراث اخلاقی پیشینیان و نقد نگاه آنان به اخلاق و روش‌های تربیت اخلاقی را باید در جای خود دنبال کرد، به اعتقاد من نه تعریف آنان از اخلاق، متناسب با اخلاق قرآنی و اسلامی بود و نه روش‌هایی که برای تربیت

اخلاقی بیان می‌کردند چندان به کار اصلاح اخلاق اجتماعی می‌آید؛ البته در دوران معاصر، هم دایره اخلاق بسیار وسیع‌تر از صفات و ملکات راسخ در نفس ترسیم شده است و هم مباحث بسیار متنوعی در حوزه تربیت اخلاقی و روش‌های نهاده‌سازی اخلاق در زیست اجتماعی بیان شده است.

سه. بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی که در بهمن سال ۱۳۹۷ به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی از سوی رهبر معظم انقلاب، آیت‌الله خامنه‌ای، صادر شد، در نوع خود کاری بی‌نظیر و بی‌سابقه بود. این بیانیه از نظر علمی، از جامعیت و دقت فوق‌العاده‌ای برخوردار است و شایسته است از ابعاد مختلف مورد مطالعه و تحلیل قرار گیرد. ما در این نوشته کوشیده‌ایم از دریچه اخلاق به آن نظر بیفکنیم و ابعاد اخلاقی آن را برجسته کنیم. وقتی با عینک اخلاق (به معنای دقیق کلمه) و راه‌های اصلاح اخلاق اجتماعی به این بیانیه نظر می‌کنیم، می‌توانیم آن را به عنوان فرمانی برای جهاد «اخلاق‌گستری» و «توسعه و تحقق معنویت اسلامی» در زندگی فردی و اجتماعی توصیف کنیم. چهار. ما در این نوشته کوشیده‌ایم موضوع راه‌های اصلاح اخلاق اجتماعی را با محوریت مباحث مطرح‌شده در بیانیه گام دوم تبیین کنیم. بدین منظور ابتدا کوشیده‌ایم تصویری اجمالی و درعین حال جامع از عناصر اصلی بیانیه گام دوم عرضه کنیم؛ سپس به تحلیل و تبیین جایگاه اخلاق و مسائل و موضوعات اخلاقی در بیانیه گام دوم پرداخته‌ایم و هفت نکته مهم را در این زمینه گوشزد کرده‌ایم. در مرحله بعد، به دلیل تأکیدی ویژه که بر مقوله جهاد اخلاقی و معنویت‌گستری در بیانیه گام دوم شده است، در بحثی با عنوان «اخلاق مجاهدانه» و «مجاهدت اخلاقی» نکاتی مهم درباره «جهاد اخلاقی» از نگاه آیت‌الله خامنه‌ای و با محوریت بیانیه گام دوم ذکر کرده‌ایم. و بالاخره پایه‌های نظری یا به تعبیر دیگر اصول موضوعه هرگونه اقدامی برای اصلاح اخلاق اجتماعی را به عنوان آخرین بحث از مباحث مقدماتی متذکر شده‌ایم و در این میان، بر اصولی همچون چندعاملی بودن اخلاق و اخلاقیات، دشواری اصلاح‌گری اخلاقی، تدریجی بودن اصلاح و تغییر

اخلاقیات، لزوم فرهنگ‌سازی برای همراهی همگان با اقدامات اصلاحی و جایز نبودن درنگ و تعلل در مبارزه با آسیب‌های اخلاقی به عنوان پنج اصلی مهم تأکید کرده و توضیحاتی دربارهٔ تک‌تک آنها بیان کرده‌ایم.

پنج گام‌های اصلاح اخلاق اجتماعی در واقع بخش دوم کتاب حاضر را به خود اختصاص داده است. در این بخش، با توجه به اصول موضوعه‌ای که برای اصلاح اخلاق اجتماعی بیان کرده‌ایم، به‌ویژه با توجه به چندعاملی بودن اخلاق و اخلاقیات کوشیده‌ایم ده گام مهم برای اصلاح اخلاق اجتماعی بیان کنیم که هرکدام از آنها در واقع ناظر به علل و عوامل آشکار و نهانی است که در رفتارآفرینی و اخلاق‌سازی تأثیرگذارند. آگاهی از آسیب‌ها و نقص‌ها، تلاش در جهت تغییر و اصلاح بینش و نگرش، تقویت باورهای دینی به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل گرایش‌آفرین و رفتارساز، ارائهٔ آموزش‌های مصداقی دربارهٔ اخلاقیات و بستن نکردن به بیان اصول و قواعد، تربیت اخلاقی از راه برجسته‌سازی زندگی الگوها و اسوه‌ها در حوزه‌های مختلف اخلاقی، ترویج عزت فرهنگی و امتدادبخشی به اصولی همچون تولی و تبری در حوزه‌های مختلف فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی، مدیریت رفتارهای مشهوران و نخبگان به عنوان گروه‌های مرجع، اصلاح رفتار حاکمان و مسئولان، جدیت در برخورد با هنجارشکنان و هنجارشکنان خرد و کلان، و بالاخره امیدآفرینی و برجسته‌سازی خوبی‌ها ده گام مهمی است که در این نوشته و حتی‌الامکان با استناد به بندهای مختلف بیانیهٔ گام دوم به عنوان گام‌های لازم برای اصلاح اخلاق اجتماعی بیان شده است.

شش گفتنی است که در طول سالیان گذشته، توفیق برگزاری کارگاه‌های متعددی دربارهٔ راه‌های اصلاح اخلاق و سبک زندگی فردی و اجتماعی در محضر تعداد پرشماری از استادان دانشگاه‌های مختلف کشور و استادان و محققان حوزه‌های علمیه داشته‌ام که حقیقتاً در هر کارگاهی به برکت نقدها و پرسش‌ها و نکات مطرح‌شده از سوی حاضران، بهره‌ها بردم و تجربه‌ها اندوختم و دانش‌ها بر دانش خود افزودم. در همین جا بر خود لازم می‌دانم از همهٔ آن عزیزان که غیرمستقیم در تولید این اثر نقش‌آفرینی کرده‌اند، تشکر

کنم. همچنین لازم است از دوست فرهیخته و اندیشمندم جناب دکتر محسن جوادی، معاون محترم فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، که افزون بر پیشنهاد تدوین این اثر، در ارزیابی نهایی کار نیز مرا از نکات ارزشمند خود بهره‌مند کردند تشکری ویژه داشته باشم. و از خدای متعال می‌خواهم به همه دوستان و عزیزان دیگری که در ارزیابی و چاپ و نشر این اثر تلاش کرده‌اند، پاداشی درخور کرم خویش عطا کند.

امیدوارم با این نوشته ناچیز، توانسته باشم زمینه‌ای برای مطالعات دقیق‌تر و پژوهش‌های تخصصی‌تر درباره اخلاق و راه‌های اصلاح اخلاق و همچنین تحقیقات جامع‌تری درباره ابعاد مختلف «بیانیه گام دوم» که حقیقتاً می‌تواند راهنمایی برای به‌زیستی مادی و معنوی ما باشد، فراهم کرده باشم.

احمدحسین شریفی

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

۱۲ خرداد ۱۴۰۰